

TÜRKİYE'DEKİ GENÇ POPÜLASYONDA AKNEYE İLİŞKİN İNANIŞLAR, ALGILAMALAR VE TUTUMLAR

Asli Feride KAPTANOGLU₁, Zeynep Erden ÇALISIR₂, Recep AKDUR₂

Yrd.Doç.Dr, Yakınoğu Ü. Tıp Fakültesi, Dermatoloji Anabilim Dalı. Lefkoşa, KKTC₁
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Ankara, Türkiye₂

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki genç popülasyonda akne vulgaris'e ilişkin inanışlar, algılamalar ve tutumları değerlendirmektir.

Metod: Hekim olmayan bir anketör tarafından, bir alışveriş merkezi içerisinde rastgele seçilen genç insanlara isteğe bağlı olarak kişinin kendi yanıtladığı anket formları dağıtılmıştır. Yanıtlar, demografik verilerle ilişkilendirilmiştir.

Bulgular: Toplam 100 anket formu verilmiş ve bunlardan 83'ü tam olarak doldurulmuştur. Yaş aralığı 17-40'tır (ortalama 21.79). Yirmi beş erkek (%30,1) ve 58 kadın (%69,9) soruların tamamını yanıtlamıştır. Anketörlerin %74,7'si aknenin tedavi edilebilir bir durum olduğunu düşünmektedir. Akne konusunda edinilen bilgilerin başlıca kaynağının internet olduğu saptanmıştır (%86,7); bunun ardından dergiler-gazeteler (%51,8), televizyon (%31,8) ve arkadaşlar gelmektedir (%41). Bu amaçla en sık kullanılan web siteleri arama motorları (%42,3) ile Türkçe yerel sağlık siteleridir (%21,1). Katılımcıların yalnızca %27,7'si edindiği bilgileri "yeterli" olarak nitelendirmiştir. Ankete katılanların %95,2'si daha önce bir akne preparatı kullanmıştır. Ürünlere ilişkin bilgi kaynaklarının çoğunlukla arkadaşlar (%49,4), dergiler-gazeteler (%30,4), televizyon (%27,8) ve hekim (%27,8) olduğu gözlenmiştir.

Sonuç: Bu çalışmanın sonuçları, akneye ilişkin yanlış fikirler ve yanlış inanışlara sık rastlandığını ortaya koymaktadır. Genç popülasyon bu konuda bir hekime ya da aile desteğine başvurmak yerine sorunu kendi başına çözmeyi yeğlemektedir. Bu noktada internet, kilit bir pozisyonda duruyor gibi görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akne, Algılamalar, İnanışlar, Tedavi, Türk, Tutumlar, Ürün,

GİRİŞ

Akne, genç popülasyonda ortaya çıkan ve piloseböz üniteleri etkileyen bir hastalıktır. Daha önce yapılmış olan çalışmalarda aknenin benlik saygısı, ruh sağlığı ve ilişki kurma yeteneğini ileri derecede bozduğu ve hatta intihara zemin hazırladığı gösterilmiştir.¹⁻⁴Buna karşılık etnik grup, eğitim, sosyoekonomik durum, aile desteği ve hükümetlerin sağlık politikaları gibi çevresel faktörlere bağlı olarak normalleştirilen ya da daha fazla vurgulanan akne hakkında çelişkili birçok konu mevcuttur.⁵Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde aknenin genç insanlarda yaşam kalitesi üzerindeki etkisini veya akneye ilişkin inanışlar, bilgiler ve algılamaları araştıran çalışmalar

yürütülmüştür.^{5,7} Yerel faktörler hastalığa ilişkin farkındalık, tıbbi yardım alma ve tedavi uygulamalarına uyum gibi konularda major bir rol oynamaktadır. Hekimler bir hastayı tedavi ederken bu yerel etkenlerin tümünü dikkate almak durumundadır. Türkiye'deki adolesanlar arasında aknenin yaşam kalitesi üzerindeki psikolojik etkilerini inceleyen bazı çalışmalar mevcut ise de,⁸ Türkiye'deki genç popülasyonun akneye ilişkin güncel bilgileri, inanışları, algılamaları ve davranışlarına ilişkin bir çalışma yoktur. Bu çalışma özellikle Türkiye'deki genç popülasyonun aknenin patogeneziyle ilişkin bilgileri, bilgi kaynakları, tedavi seçenekleri ve beklentileri üzerine yoğunlaşarak bu kesimin akneye ilişkin eğilimlerini değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Hekim olmayan bir anketör tarafından bir alışveriş merkezinde rastgele seçilen genç insanlara isteğe bağlı olarak kendi kendine yanıtlanan bir anket formu doldurtulmuştur. Anket formu Tan ve ark.⁶ tarafından 1999 yılında hazırlanmış olan anketin modifiye edilmesiyle hazırlanmıştır. Yüz adet anket formu dağıtılmıştır; bunlardan 83'ü tamamen yanıtlanmış ve yalnızca tamamlanmış olanlar çalışmaya dahil edilmiştir. Bulgular demografik verilerle ilişkilendirilmiştir. İstatistiksel değerlendirme, SPSS yazılım programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

83 anket formunda tüm sorular yanıtlanmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Ankete katılanların yaş aralığı 17-29'dır (ort.21.76). Katılanların %69.6'sı kadın, %30.1'i erkektir. Anketörlerin %48'inde 1 yıldan daha uzun, %16.9 'unda yaklaşık 6-12 ay ve %36.1'inde 6 aydan daha kısa süreli akne öyküsü vardır.

Akneye Yol Açan Nedenler ile Şiddetini Artıran Faktörlere İlişkin İnanışlar

Akneye yol açan neden olarak en sık belirtilen faktörler şunlardır: Hormonlar %47, kötü cilt hijyeni %53, enfeksiyonlar %39,8, genetik %20.5 ve diyet %8.4. Stres hastalığın şiddetini en çok artıran faktör olarak bildirilmiştir (%83.1). Diğer şiddetlendirici faktörler kötü hijyen %54.2, kozmetikler %38.6, ısı ve nem %24.1 ile diyet %16.9 olarak ifade edilmiştir. Bir kişi (%3.6), akneye yol açan faktör olarak cinsel birleşmeyi öne sürmüştü, 3 kişi (%10.2) ise mastürbasyonun akneyi şiddetlendirebileceğini bildirmiştir.

Bilgi Kaynakları

Akne için en çok rapor edilen bilgi kaynağı internettir (%86,7). Diğer bilgi kaynakları şunlardır: Dergiler-gazeteler %51,8, televizyon %31,8, arkadaşlar %41, aile %22,9, okul %19,3, hekim %37,3, eczacı %15,7, kitaplar %3,6. İnternette arama motorları en çok kullanılan web siteleri olup (%42,3) ardından Türkçe yerel sağlık siteleri (% 21,1), uluslararası sağlık siteleri (% 12,7), Türkçe sohbet grupları (%21,1), uluslararası sohbet grupları (%12,7), internetteki reklamlar veya spamlar (%11,3) ve haber siteleri gelmektedir (% 2,8). Katılımcılardan yalnızca %27,7'si akne hakkında edindikleri bilginin "yeterli" olduğunu ifade etmiştir. Akne ürünleri hakkındaki başlıca bilgi kaynağı arkadaşlar (%49,4) ve dergiler (%30,4) olarak rapor edilmiştir. Bildirilen diğer kaynaklar televizyon (%27,8), hekim (% 27,8), eczacı (%21,5), aile (%21,5), okul (%12,7) ve internettir (%6,3). Tedavi seçeneklerine ilişkin bilgi kaynakları arasında en çok bildirilenler: gazete ve dergiler (%46,3), hekimler (%41,3), televizyon (%33,8), arkadaşlar (%37,5), internet (%25), eczacılar (%20), okul (% 18,8), aile (%15,8) ile kitaplardır (%3,8).

Aknenin İlişkiler Üzerindeki Etkisi

Katılımcıların çoğu aknenin aile ve arkadaşlarla olan ilişkilerini veya okul yada iş performanslarını etkilemediğini rapor etmiştir. Aknenin ilişkiler üzerinde negatif bir etkisi olduğunu belirtenler, 1 yıldan daha uzun bir süredir akne lezyonları olan hastalardır. Anksiyeteye yol açan faktörler görünüm (%51), ağrı (%4,8), ve tedaviler (%1,2) olarak bildirilmiştir. Ankete katılanların %42,2'si akneyle ilişkili bir anksiyete rapor etmemiştir.

Tedaviler

Katılımcıların %74.72 si aknenin tedavi edilebilir bir bozukluk olduğunu, buna karşılık %10.8'i tedavisi mümkün olmayan bir hastalık olduğunu belirtmişlerdir. Ancak %14.5'inin tedavi konusunda herhangi bir fikri yoktur.

Tedavi süresine ilişkin inanışlar 6 aydan daha uzun süre (%33.8), 6 aydan daha kısa süre (%24.3), birkaç hafta (%31.2) ve birkaç gün (% 6.8) olarak bildirilmiştir. Ankete yanıt verenlerin %66.3'ü herhangi bir özel tedavi seçeneği belirtmezken, %9.6'sı krem ve, veya jelleri, %8.4'ü ise oral tedavileri denemek istediklerini rapor etmiştir.

Hastaların %75.9'unda herhangi bir spesifik tedaviden kaçınma durumu söz konusu değildir. Buna karşılık vakaların %14,5'i antibiyotikleri, %4.8'i ise hormonal tedaviyi istemediğini beyan etmiştir. Hastaların hiçbiri sistemik isotretinoin tedavisini tercih ettiğini ya da tam aksi, istemediğini belirtmemiştir. Herhangi bir tedavi seçeneğinden kaçındıklarını bildiren vakaların tümü, bunun nedeni olarak "yan etkiler"i göstermiştir. Ankete katılanların tümü tedavi maliyetini "önemsiz bir faktör" olarak nitelemiştir. Tablo 1'de ankete katılanların akne tedavileri konusundaki bilgi durumları ve düşünceleri gösterilmektedir.

TARTIŞMA

Akne vulgaris, sosyal becerilerin ve bireyler arası ilişkilerinin en çok geliştiği dönemde ortaya çıkan ve kozmetik ürün reklamlarının vurguladığı yumuşak, kadifemsi, mükemmel bir cilde sahip olma baskısı altında olan adölesan ve genç erişkinlerde görülen en yaygın deri hastalığıdır. Genç insanlar kimlik iletişiminin ve diğerleri tarafından çekici bulunmanın bir ifadesi olarak görünüşleri ile daha fazla ilgilidirler. Gençler özel bir "çekirdek tüketici grubu" olarak belirlenmiştir çünkü bu kişiler gelişme ve görünüşlerinde düzelme vadeden ürünleri denemek açısından sabırsız olan güçlü tüketicilerdir. Ürünler hakkındaki bilgileri daha çok arkadaşlar, dergiler, reklamlar ve televizyon vasıtasıyla edinmektedirler. Siber uzayın internet aracılığıyla evlere kadar ulaşacak şekilde yaygınlaşmış olduğu dikkate alındığında, genç insanların cilt bakım ürünlerini ve kozmetikleri pazarlayan çeşitli firmaların ve reklamların baskısı altında olduğu bir gerçektir. Buna karşılık eğitim düzeyinin yükselmiş olmasına bağlı olarak çeşitli kimyasalların kendi sağlıkları üzerindeki etkisine ilişkin çekinceleri de bulunmaktadır.^{9,10} Ayrıca akne bazen, etnisite veya genetikle ilgili olarak aile veya popülasyon tarafından normalleştirilebilir. Bunun yanı sıra genç insanlar zaman zaman modern tıp ve daha yararlı gibi görünen geleneksel yöntemler konusunda çelişkiler de yaşayabilmektedir.⁵⁻⁷ Başarılı bir akne tedavisi ancak tüm bu çevresel ve sosyal faktörlerin dikkate alınması ile gerçekleştirilebilir. Algılamalar ve yanlış inanışlar bertaraf edilirken hastaya yeterli bilgi aktarılmalıdır. Literatürde akne hastalarının inanışları, algılamaları ve yanlış bilgilerine ilişkin güncel veriler yeterli olmadığı gibi klinik uygulamalar açısından da uygun değildir. Bu konuda sadece yakın zamanda yapılmış iki çalışma bulunmaktadır. Rasmussen ve ark. 1983 yılında bir üniversite ortamında akne hastalarının davranış ve algılamalarını incelemişlerdir.⁶ Diğer çalışma ise 1991'de bir halk sağlığı merkezinde Tan ve ark. tarafından gerçekleştirilmiştir.⁷ Bizim çalışmamız bu iki çalışma ile bazı ortak yönlere

sahipse de, çalışma gruplarının farklı olması nedeniyle sonuçlar karşılaştırılabilir değildir. Çalışmamızdaki olguların çoğu akne etiolojik bir faktör olarak hormonları ve enfeksiyonlar ve, veya hijyenik sorunları rapor etmişlerdir.

Tablo 1: Anket katılanların akne tedavileri konusundaki bilgi durumları ve düşünceleri (%)

Tedaviler	Haberdar	Yararlı	Yararlı değil	Fikri yok
Temizleyiciler	90.4	54.2	13.3	32.5
Antibiyotik krem-sol	68.7	45.8	15.7	38.6
Doktorun reçetesine göre hazırlanan solüsyon	68.7	44.6	16.9	38.6
Antibiyotik ilaçlar	62.7	39.8	15.7	44.6
Hormonal tedavi	57.8	25.3	21.7	53.0
Kimyasal peeling	56.6	21.7	22.9	55.4
İsotretinoin	41.0	19.3	19.3	61.4

Akneyi en çok şiddetlendiren faktör olarak stres bildirilirken bunu kozmetikler ve diyet izlemiştir. Bu sonuçlar literatürle büyük oranda paralellik göstermekteyse de diyetin rolü hakkında bir fark gözlemlenmektedir. Bizim katılımcılarımızın çoğu diyeti şiddetlendirici bir faktör olarak gördüklerini bildirmişlerdir. Diyetin akne üzerinde herhangi bir etkisi olmadığına ilişkin klasik bir bilgi mevcuttur⁹ fakat Cordain ve ark. 2002'de yaptıkları çalışmada diyet ve akne arasında "insüline benzer büyüme faktörü" ve retinoid reseptörler yolağı aracılığıyla bir ilişki bulunduğunu göstermişlerdir.¹¹ Bizim çalışmamızın sonuçları da diyet-akne ilişkisinin, yeni gelişen laboratuvar yöntemleri ile, yeniden ele alınması gerekliliğine işaret etmektedir.

Akneye ilişkin bilgi kaynağı olarak en çok rapor edilen internet olmuştur. Bu ilginç bir sonuçtur çünkü literatürde ilk defa rapor edilmektedir. Bunun yanı sıra diğer çalışmalarda olduğu gibi televizyon, dergiler ve gazeteler de başlıca bilgi kaynağı olarak bildirilmiştir. Arkadaşlar, "ürünlere ilişkin bilgi" konusunda en sık bildirilen bilgi kaynağı olmuştur. Bu saptama, kişilerarası ilişkilerin genç insanlar üzerindeki etkisi açısından bir ipucu olabilir. Medya ve reklamların etkileyici gücü dikkate alınarak bilgilendirici ve eğitici programlar teşvik edilmelidir. Çok düşük oranda bir katılımcı hekimleri, "bilgi kaynağı" olarak belirtmiştir ve bu durum, koruyucu sağlık sistemimizdeki bir eksikliğe işaret etmektedir. "Bilginin yeterli olmaması"na ilişkin elde edilen oranın %75 olması da bu eksikliği güçlendiren bir diğer saptamadır.

Bu çalışmadaki katılımcıların çoğu aknenin "tedavi edilebilir" bir hastalık olarak düşündüklerini rapor etmişlerdir. Fakat ilginç olan nokta, olguların çoğunun 6 ay ve daha kısa süreli bir tedaviye ihtiyaçları olduğunu belirtmiş olmalarıdır ve bu süre çoğu tarafından "haftalar" şeklinde rapor edilmiştir. Bu bulgu, genç popülasyonun

sabırsızlığını gösteren çok önemli bir bulgudur. Bu nedenle hekimler her zaman, hasta uyumunu artırabilmek amacıyla uzun süreli bir tedavinin gerekli olduğunu açıklamalıdır. Katılımcıların çoğu cilt temizleyicileri ve topikal tedaviler hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip gibi görünmektedirler. Ancak hormonal tedavi, kimyasal peeling ve isotretinoin tedavileri hakkındaki bilgileri çok yetersizdir. Bu nedenle %15 olgu antibiyotik veya hormon ilaçlarından kaçındıklarını belirtmiştir. İlginç olan, hastaların hiçbirinin kimyasal peeling veya isotretinoin tedavileri gibi daha güçlü tedavilerden kaçınmadıklarını bildirmiş olmalarıdır. Aknenin arkadaşlar ve aile ilişkileri ile iş/okul yaşamı üzerindeki etkisi, literatürdeki güncel verilerle çelişkili gibi görünmektedir.^{1,8,12,13} Hastaların çoğu performanslarının veya ilişkilerinin anlamlı bir şekilde etkilenmediğini rapor etmişlerdir. Bu sonuçlar, Türk popülasyonundaki genç insanlar arasında aknenin halen normal bir durum olarak kabul edildiğine ve dolayısıyla bireyler arasındaki ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığına ilişkin pozitif ipuçları olabilir.

SONUÇ

Bu çalışma dermatologlara, Türk popülasyonunda akne hakkındaki inanışlar, algılamalar ve yanlış bilgiler konusunda bazı veriler sunmakta ve daha ileri çalışmalar için dünya literatürüne bilgi aktarmaktadır. Dermatologların, aknesi olan genç kişilerin tedavisinde, o yaş grubuna özgü tabirleri ve iletişim araçlarını kullanarak, güvenilir, etkili ve rahat bir şekilde sağlıklarına kavuşmalarına yardımcı olurken, medya, eğitimciler ve ebeveynlerle işbirliği yapmaları gerektiği çok açıktır.

REFERANSLAR

- Lasek RJ, Chren MM. Acne vulgaris and quality of life of adult dermatology patients. Arch Dermatol 1998; 134: 454-8.
- Mallon E, Newton JN, Klassen A, Brown-Stewart SL, Ryan TJ, Finlay AY. The quality of life in acne. Br J Dermatol 1999; 140: 672-6.
- Layton AM, Seukeran D, Cunliffe WJ. Scarred for life? Dermatology 1997; 195(suppl 1): 15-21.
- Göğüş Ak. Aknenin psikososyal yönü. Türkiye Klinikleri J Int Med Sci 2006; 2(30): 61-4.
- Pearl A, Arrol B, Lello J, Birchall NM. The impact of acne: a study of adolescents' attitudes, perception and knowledge. NZ Med J 1998; 111: 269-71.
- Rasmussen JE, Smith SB. Patient's concepts and misconceptions about acne. Arch Dermatol 1983; 119:577-80.
- Tan JK. Beliefs and perceptions of patients with acne. J Am Acad Dermatol 2001; 44: 439-45.
- Aktan S, Ozmen E, Sanli B. Anxiety, depression and nature of acne vulgaris in adolescents. Int J Dermatol 2000; 39: 354-7
- Usatine RP, Quan M. Pearls in the management of acne. Dermatology 2000; 27(2): 289-308.
- Marcoux D. Appearance, cosmetics, and body art in adolescents. Dermatol Clin 2000; 18(4): 667-73.
- Cordain L, Lindeberg S, Hurtado M, Hill K. Acne vulgaris: A disease of Western Civilization. Arch Dermatol 2002; 138: 1584-90.
- Mulder MMS, Sigurdsson V, Van Zuuren EJ, Klaassen EJ. Psychosocial impact of acne vulgaris. Dermatology 2001; 203: 124-30.
- Koo JY, Smith LL. Psychologic aspects of acne. Ped Dermatol 1991; 8(3): 185-8.